

هه‌رگیز ئه‌و رۆژهم له‌ یاده‌ ناچیتسه‌وه‌، که‌ رۆژی زه‌ماوه‌ندی بووک‌ گواستنه‌وه‌م بۆ‌ کرا، که‌ له‌سه‌ره‌تای سالانی‌ هه‌شتاکانی‌ سه‌ده‌ی‌ رابردوو‌ بوو، ئه‌وکات‌ باوکم‌ که‌ له‌ راستیدا‌ وینه‌گریکی‌ تاره‌زومه‌ندبوو‌ هه‌تا‌ له‌ سالانی‌ په‌نجاکاندا‌ کامیترای‌ هه‌بوو، وه‌ک‌ تاره‌زویه‌ک‌ وینه‌ی‌ پێ‌ ده‌گرت، ئه‌مه‌ش‌ به‌هۆی‌ ئه‌وه‌وه‌ بوو‌ که‌ له‌ گه‌ڵ‌ ئینگلیزه‌کان‌ و ئه‌مریکاییه‌کان‌ له‌ به‌نداوی‌ ده‌ربه‌ندیخان‌ کاری‌ له‌ گه‌ڵدا‌ ده‌کردن، جا‌ ئه‌وان‌ هه‌رده‌م‌ کامیترایان‌ به‌شانه‌وه‌ بوو‌ بۆ‌ وینه‌گرتن‌.. به‌ هه‌رحال، باوکم‌ سێ‌ فیلمی‌ (٣٦)ی‌ واته‌ جۆری‌ (١٣٥) میلیمی‌ بۆ‌ رێپه‌رسی‌ ئاهه‌نگه‌که‌ی‌ بۆ‌ گرتم، به‌لام‌ به‌داخه‌وه‌ فیلمیکیان‌ لێی‌ ون‌ بوو‌ به‌هۆی‌ سه‌رقالی‌ و قه‌ره‌یالغی، دوو‌ه‌میشیان‌ فیلمه‌که‌ هه‌یچی‌ له‌سه‌ر‌ ده‌رنه‌چوو‌بوو‌ (به‌هۆی‌ ئه‌وه‌ی‌ فیلمه‌که‌ به‌ ته‌واوی‌ له‌ به‌که‌ری‌ لاکه‌ی‌ تری‌ کامیتره‌که‌ گیر‌ نه‌بوو‌ بوو، واته‌ فیلمه‌که‌ هه‌ر‌ له‌ شوێنی‌ خۆی‌ ما‌بووه‌ و له‌ گه‌ڵ‌ ئه‌وه‌ی‌ ژمیتره‌ری‌ گرتنه‌کان‌ کاری‌ خۆی‌ ده‌کرد، واته‌ نیشانی‌ ده‌دا‌ که‌ وا‌ وینه‌یه‌ک‌ له‌ دوا‌ی‌ یه‌که‌کان‌ ده‌گیرێن‌ که‌ واش‌ نه‌بوو‌!).

ئه‌وکات‌ وینه‌ی‌ رهن‌گا‌وره‌نگ‌ له‌ هه‌ولێر‌ چاپ‌ نه‌ده‌کران، به‌ل‌کو‌ له‌ رێگای‌ بریکاری‌ تاقیگه‌ی‌ (په‌شید)ی‌ به‌غدا‌ فیلمه‌کان‌ په‌وانه‌ی‌ به‌غدا‌ ده‌کران، دوا‌ی‌ دوو‌ هه‌فته‌ تا‌ سێ‌ هه‌فته‌ ئینجا‌ ده‌گه‌رانه‌وه‌. کاتی‌ک‌ که‌ دوو‌ فیلمه‌که‌م‌ بۆ‌ هاته‌وه‌ ته‌نیا‌ یه‌کیکیان‌ وینه‌کانی‌ له‌ گه‌ڵ‌ بوون، ئه‌ویتر‌ نووسرا‌بوو‌ (فاسل)ه، به‌ راستی‌ زۆر‌ تاسام‌ و تووشی‌ هه‌ناسه‌ ساردی‌ و غه‌مباری‌ کردم، چونکه‌ مه‌حاله‌ ئه‌و‌ ساته‌ ناسکانه‌ جارتیکی‌ تر‌ دووباره‌ بکرتنه‌وه‌ و ئه‌و‌ هه‌موو‌ خه‌ڵکه‌ و دۆست‌ و خزم‌ و به‌و‌ شایلوغانه‌وه‌ کو‌ بکرتنه‌وه‌، هه‌مان‌ به‌زمی‌ جاران‌ ساز‌ بدریتنه‌وه‌.. به‌ هه‌رحال‌ ئه‌مه‌ بووه‌ گری‌ کو‌تیه‌ک‌ له‌ دلمدا، ده‌م‌ گوت‌ تو‌ بلی‌ی‌ رۆژی‌ نه‌یه‌ت‌ له‌م‌ گرفته‌ که‌ من‌ و ده‌یانی‌ وه‌ک‌ من‌ دوو‌چاری‌ هاتوون‌ لێی‌ دوورکه‌ونه‌وه‌ و تووشی‌ نه‌یه‌ن؟ هه‌ر‌ له‌ بوا‌ری‌ وینه‌گرتنی‌ ئه‌نه‌لوگ‌ (Analog) ده‌وه‌،

وینه‌گرتنی‌ دیجیتالی‌ بۆچی‌؟

فارس سه‌عدی

(١ - ٢)

له گه‌ل وینه‌کانی که له سه‌ره‌تای وینه‌گرتنه‌که چاپ کرابوون، ئەمەش به‌هۆی کارلیکی کیمیاوی توێژەکانی فیلمه‌که و هه‌روه‌ها مه‌سه‌له‌ی به‌رزى پله‌ی گه‌رما له‌و شونانەى که فیلمه‌که‌ى لێ هه‌لیگیرابوو.

هه‌لگرتن و به‌ئەرشیفکردنی فیلمه‌کان کارلیکی قورس بوو، که‌م که‌س هه‌بوو، ناو‌نیشانی گشت گرتەى هه‌ر فیلمیک به‌ ژماره‌ و له‌ ده‌فته‌رتک تۆماری کردییت، بۆیه گه‌رانه‌وه‌ بۆ سه‌ر گرتە‌یه‌ک له‌ فیلمیکى دیاریکراوى سالانیکى رابردوو کارلیکی زه‌حمه‌ت بوو، زۆرجار ده‌بووایه، یه‌که‌ یه‌که‌ فیلمه‌کان بداته‌ به‌ر رووناکى و تا ئەو گرتە‌یه‌ى مه‌به‌ستیه‌تى، بدۆزیته‌وه، لیته‌دا خاوه‌ن ستۆدیۆ کۆنه‌کان له‌م حاله‌ته‌ به‌ده‌رن، چونکه‌ ئەوان ژماره‌ی گرتە و ناو‌نیشانی گرتە‌که‌ و میژووی گرتە‌که‌یان له‌ تۆماری تاییه‌تى تۆمار ده‌کرد.

ئەو فیلمانه‌ى له‌ کوردستان ده‌فرۆشترین بۆ کامیراکانى ئەنه‌لوگ (واته‌ وینه‌گرتنى کلاسیکی) یا ئاسایی، زۆربه‌یان فیلم (۱۳۵) ملیم و (۳۶) گرتە‌یى بوون، زۆرجار وینه‌گر چەند گرتە‌یه‌کی ده‌گرت که‌ نه‌ده‌گه‌بشته (۵-۱۰) گرتە، ئەوا ناچار ده‌بوو یا تیکرای فیلمه‌که‌ بشواته‌وه، هه‌رچه‌نده‌ له‌م سالانه‌ى دواییدا زۆریه‌ى تاقیگه‌کانی چاپی وینه‌ فیلمه‌که‌یان بۆ ده‌بری له‌ناو ژووری تاریک (یا بۆکسی تاریک) به‌شه‌که‌ى تریان ده‌دايه‌وه ده‌ست وینه‌گر تا وینه‌ی له‌سه‌ر بگرت، به‌لام چەندین فریم له‌م ناوه‌دا به‌ فیرو‌ ده‌رۆی و جگه‌ له‌وه‌ش پارچه‌ فیلمه‌کان وه‌ک یه‌ک ده‌رنه‌ده‌چوون.

دوای ده‌رچوونی فیلمی رهنگاو‌رنگ و خه‌لکی وینه‌یان پێ ده‌گرت، له‌ هه‌مان کاتدا زۆر له‌ وینه‌گرانمان

چەندین گرفت و کۆسپی تر هاتوونه‌ته‌ پیشم، که‌ تووشی نیگه‌رانی و بیزاریان کردووم. له‌وانه‌ که‌ فیلم ده‌برده‌ لابۆرتیکی چاپی وینه، بۆم بشۆنه‌وه‌ و چاپی بکه‌ن، جارێ له‌ قۆناغی شتنه‌وه‌یدا، زۆرجاران گیراوه‌ی فیلم شتنه‌وه‌ یا زیاد له‌ پتویست گه‌رم بوون، یا ته‌رکیزیان زیاتر یا که‌متر له‌ پتویست بوو، یا هه‌ندێ جار له‌ ناوه‌راستی قۆناغی فیلم شتنه‌وه‌ ته‌زووی کاره‌با ده‌پچرا، ئینجا فیلمه‌که‌ له‌ ناو ئامپیره‌که‌ عاسی ده‌بوو، باش بوو هه‌ندێکیان به‌ مه‌نگه‌نه‌ (واته‌ باسکیتک) ده‌یانسوواند، به‌شێوه‌ی مانیوه‌ل کاره‌که‌یان ته‌واو ده‌کرد، به‌لام زۆر جارن فیلمه‌که‌ ره‌ش و تۆخ ده‌بوو، که‌ فیلمه‌کان سه‌قه‌ت و بێ که‌لک ده‌بوون، له‌و کاته‌ی وینه‌ی ده‌گمه‌نیشی له‌سه‌ر تۆمارکراوون، ئینجا ده‌هاتینه‌ قۆناغی چاپکردنی فیلمه‌که‌، واته‌ نیگه‌تیقه‌که‌ ده‌کرا پۆزه‌تیف له‌سه‌ر کاغه‌زی چاپی وینه. له‌م قۆناغه‌دا، له‌به‌ر بێ وشیاوی و که‌م رو‌شنی و ئەو کارمه‌دانەى له‌سه‌ر ئامپیره‌کانی چاپی وینه‌ کاربان ده‌کرد، به‌بێ به‌زه‌ییانه‌ به‌و په‌نجه‌ چه‌ور و پیسانه‌یان ناوه‌راستی فریمی فیلمه‌که‌یان ده‌گرت، یان زۆر به‌ خیرایی له‌م سه‌ری ئامپیره‌که‌ بۆ سه‌ره‌که‌ی تری رایان ده‌کیشا، که‌ ئەمه‌ش ده‌بوو هۆی پیس کردنی فیلمه‌که‌، په‌له‌ و ماک و مۆری په‌نجه‌کانیان ده‌لکا به‌سه‌ر رووی نیگه‌تیقه‌که‌وه، هه‌روه‌ها شوخت برینداربوونی ئەمۆلشنی نیگه‌تیقه‌که‌ش رووی ده‌دا به‌هۆی تۆز و خۆلاوی ناو لابۆره‌که‌ ئەمانه‌ گشتیان وایان ده‌کرد، وینه‌کان به‌ ناشیرینی چاپ بکرتن، خۆ رهنگی وینه‌کان و کالی و تۆخی وینه‌که‌ واته‌ دینستی (Density) وینه‌که‌ هه‌ر مه‌پرسه، زۆرجار وینه‌یه‌ک ده‌بوایه‌ کال چاپ بکری، ئەوا تۆخ چاپ ده‌بوو، هه‌ندێ جارێ تر به‌ پیچه‌وانه‌ی ئەمه‌وه، ده‌بوایه‌ تۆخ چاپ بکری که‌چی کال چاپ ده‌کرا، له‌به‌ر ئەوه‌ی وینه‌که‌ به‌ پۆزه‌تیفی له‌به‌رچاوی چاپکه‌ره‌که‌ نه‌بوون، به‌لکو به‌ مه‌زنده‌ی خۆی ته‌ماشای دینستی نیگه‌تیقه‌که‌ی ده‌کرد، بۆ تیکرای گشت گرتە‌کانی یه‌ک فیلم یه‌ک جو‌ره‌ ئیکسپۆزه‌ری به‌کارده‌هینا، بۆ مه‌سه‌له‌ی رهنگه‌کانیش هه‌مان شت، زۆر گرفت له‌نیوان وینه‌گران و چاپکه‌ری وینه‌ دروست ده‌بوو، ده‌تدیت چاپی یه‌که‌می نیگه‌تیقه‌که‌ جو‌ره‌ رهنگیکی هه‌بوو، که‌ دووباره‌ وینه‌ی زیاده‌کی بۆ هه‌مان گرتە چاپ ده‌کرده‌وه، ئەم‌جاره‌یان رهنگیکی زāl ده‌بوو به‌سه‌ر تیکرای وینه‌که‌، ئینجا خه‌لکی ده‌هاتن گله‌بیان له‌ وینه‌گره‌که‌ ده‌کرد که‌ بۆ ئەم جیاوازیه‌ی کردووه!

له‌لایه‌نه‌ نیگه‌تیقه‌کانی (سه‌لبیه‌کانی) وینه‌ی فیلمی کلاسیکی یا ئەنه‌لوگ، دوای رهنجی چەند سالیک به‌سه‌ر ئەو نیگه‌تیقه‌ی وینه‌ی له‌سه‌ر گیراوه، که‌ پتویستت به‌وه‌ بووایه‌ وینه‌یه‌کی تر لیتی چاپ بکه‌یته‌وه، هاوسه‌نگی رهنگه‌کانی وینه‌که‌ له‌ ده‌ست ده‌دران، واته‌ رهنگی وینه‌که‌ جیاوازیه‌کی زۆری ده‌بوو

دنیادا، چ له ناوهوهی ولات، یا له دهرهوهی ولات ههیه، زۆرجاران وینهی خیزانی و کهسی خۆمان ئالوگۆر دهکهین و بۆیه کتری رهوانه دهکهین، ههندی وینه بقهشن، له ههندی ولاتانی دراوسییکانمان قهدهغه دهکران و لی نهدهگه ران ئه و جوژه وینانه بهناوخاکیان رته بی بۆ ولاتیکی تر، جا چ له ریگای پۆسته وه گل دهدرایه وه، یا له کهسیک دهسه ندرایه وه که هه لگری وینه که بوو، سه ره رای چاوه رانکردنیکی زۆر تاکه سییکمان دهستنیشان ده کرد ئه و وینانه ی بگه باندایه شوینی مه به ست، ماوه ی زۆری دهخایاند، به للام ئه مرۆ به پۆستی ئیلکترۆنی (-E mail) وه، هه ر له کاتی وینه گرتنه که ده توانی پۆستی بکه ییت بۆ ئه وه پهری دنیسا، چه ند چرکه یه ک زیاتر ناخایه نی!!

بوونی یه ک سه رچاوه ی وینه، اته یه ک فیلم که پیتی ده گوتری دانه ی ئه سللی (نسخه ی ئه صلی)، ئه گه ر ون بایه، یا هه ر شتیکی لی بهاتایه، ئه وا ده ستت به رده بوو، به للام ئه مرۆ ده توانی ده یان وینه (نسخه) له هه مان ئه و کۆمه له وینانه کۆپی بکه ییت و له شوینی جیا جیا یان هه لگری، یه کیکیان ون بوو، یا شتیکی به سه ره ات، ئه وا ده یان دانه ی یه ده گت لا ماوه!

بۆ وینه ی ره ش و سپی، زۆرجار وینه کانت سووفت ده رده چوون، ناچار ده بووی له سه ر کاغه زی نمه (هارد) چاپیان بکه ی، یا وینه ی کۆنتراستی نیگه تیقه کانت ده بووایه له سه ر کاغه زی سووفت یا نورمال چاپیان بکه ی تا هه ندی لایه نی لی راست بکه یته وه، اته ده بووایه چه ندین جوړ ده رمانی گیراوه ی شتنه وه و چاپی وینه ت هه بووایه، له پال چه ندین گرتیدی کاغه زی چاپ، تا وینه کانت بتوانیایه به زه وقی خۆت چاپیان بکه ی که به گوپه ی ویست و خواستی خۆت بووایه. که ئه مرۆ ئه مه له بواری وینه گه ری دیجیتالی به ئسانی ده کرۆ و چاره سه ر ده کرۆ ته نیا به یه ک جوړ کاغه ز و یه ک جوژه گیراوه! بۆ ئه و هه مسو گرفت و کۆسپانه ی که وینه گرتنی ئه نه لوگ بۆ وینه گه ر دروست ده کات، ئه مه مانه له بواری وینه گرتنی دیجیتالی، زۆر به ئسانی چاره سه ر ده کرۆ.

کاریان به هه ردوو جوړی فیلمه کان ده کرد، زۆرجار بۆ هه ندی گرت، به ره نگا ورهنگی و ره ش و سپیش ده یانگرت، له م حاله ته دا ده بووایه وینه گه که یا دوو کامیرای هه بووایه و به کاریانی بهینایه، یا فیلمیکیانی ده رهینایه و ئه ویتری بخسته یه سه ر کامیرا که و وینه ی مه به ستی پی بگرتایه، ئه مه کاریکی هینده ئاسان نه بوو. زۆرجار وینه گه ر له هه ندی حاله تدا ناچار ده بوو هانا به ریته به ر به کاریانی فیلمه راتی جوړاوجوړ بۆ راستکردنه وه ی پله ی گه رمی رووناک، له و شوینی وینه که ی تیدا ده گرن. بۆ نمونه: ئه و فیلمانه ی که له بازاری کوردستان ده فرۆشترین جزری (ده ی لایت)ن، اته بۆ رووناک سروسستی دروست کران، به للام زۆرجار وینه گه ر له به رده م گلوپی ته نگستن و نیون وینه ی هه ندی گرتی پی ده گرت له سه ر هه مان فیلم، ئینجا وینه ی دهره وه ش، یا هه ندی وینه له رۆژانی هه ور و ته م و مژاویدا، یا به ر سیبه ر، ئه مه مانه رهنگی جیا جیا یان له سه ر تیکرای وینه که په یدا ده کرد، یا رهنگی نارنجی و زه رد، یا بۆ حاله تی دوایی رهنگی شین، ئه مه مانه به هۆی فلته راته وه چاره سه ر ده کران، له وکاته دا فلته رات زۆر که م له بازاره کانی کوردستان و عیراق ده ست ده که وتن، ئه گه ر ده ستیش بکه وتنایه نرخه کانیان زۆر گران بوون.

گرفتیتیکی تری وینه ی ئه نه لوگ ئه وه یه، زۆر وینه ی بووک و زاوا، یا کهسیک له حاله تی خووشی و قسه کردن و هه لچوون و خووشی تایبه تی، یا ئه وه تا وینه ی چاوه کانی به نووقاوی ده رچووه، یا ده م و لیج و لیوی به شپه یه کی ناشیرین ده رکه وتوو، که زه حمه ت ئه مه مانه چاره سه ر بکرتن، زۆر وینه که فرۆی ده دراو خاوه نه که ی نیگه ران ده بوو، ئه مه ش هه له ی وینه گه ر نییه، له به ر ئه وه ی له و ساته وه خته دا که وینه که ده گرت، هیه چ به دی ناکات، چونکه کامیرا که وینه که تۆمار ده کات، کاتیش به سه ر ده چی و ناتوانی ئه و به زم و ره زمه پیتیان دوو باره بکه یته وه، وه ک شایلوغانی ئه هه نگی زه ماوه ندی ژن هیتانه که ی من که له پیشه وه باس م لپه وه کرد. زۆر له ئیمه دۆست و براده ر و خزمه مان له شاره کانی تری